

Hvad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmansällskapets medlemsblad

N:o 3-4 Anno 2021

"Professor Sergel modellerar fru Schröderheim." Akvarell av Elias Martin 1782. Nat.mus.

Om Anna Charlotta Schröderheims (f. von Stapelmohr) uppgång och fall handlar Carina Burmans roman "God natt Madame (s. XX).

Byströmföreläsningen 2022 **3**. Ordförandeklubban med påse **4**. Gretgens bröllop **7**. Dunderhyttan **10**. God natt Madame **14**. Matteus Blad som Fredman **17**. Fredmans verk **18**. Sällskapsliv **20**. Nya medlemmar **24**.

Bröder och systrar i Bellman!

Julen nalkas. När detta skrivs är det ännu november, men hemma hos ordföranden känns det juligt. En äkta engelsk Christmas pudding står och puttrar på tredje timmen. Ur bunkarna luktar kanel och nejlika. Vår tids julsmaker var också 1700-talets kryddor. I Epistel nr 49 nämner Bellman en tårta, "Strödd med socker och canel, /Med bruneller / Carameller, / och Ansjovis til en del." Enligt Standardupplagans kommentarer är bruneller "sköna, skalade, från stenarna befriade och torkade stora plommon från Brignole i Provence". I den engelska julpuddingen ingår givetvis torkade plommon.

I förra numret uppmanade jag (och Bellman) medlemmarna: "Hoppa, dansa, lek ock glamma." En del munter verksamhet har vi gemensamt hunnit med sedan dess: de coronasäkra vandringarna i maj, allsången på Kristinehov i september, när vi började våga sjunga ut, och nu i november "Bellman i Uppsala", som kommer att ha inträffat när ni läser detta.

Nästa begivenhet blir Byströmföreläsningen i februari, och därnäst blir det årsmöte.

God jul, glada övriga helger och trevlig vinter!

Carina Burman
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande

Carina Burman
carina.burman@littvet.uu.se

Vice ordförande, webbredaktör

Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Sekreterare,

Jonas Nordin
jonas.nordin@kultur.lu.se

Skattmästare

Kristian Gustavson
kristiangustavson@gmail.com

Arkivarie

Olof Holm
olofholm49@gmail.com

Klubbmästare

Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?

Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbmästare

Eva Frykevall
eva@frykevall.com

Övriga ledamöter

Mikael Alm
mikael.alm@hist.uu.se

Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Bengt Jonshult
embarkeringen@gmail.com

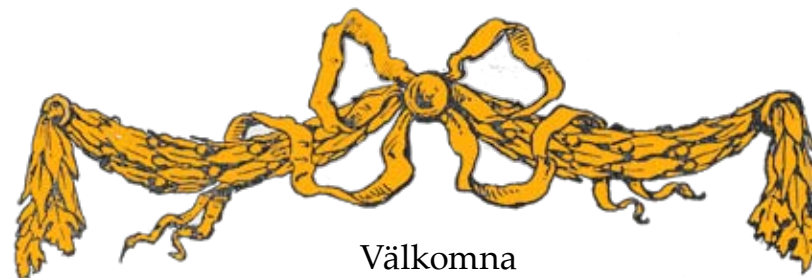
Postadress:

Bellmansällskapet
c/o Kristian Gustavson
Fyrverkarbacken 42
112 60 Stockholm

E-post:
sallskapet@bellman.org

Hemsida:
www.bellman.org

Sällskapets pg:
45 19 50-0

Välkomna
alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till
Olof Byströms minne

Bliv vid din läst!

Kläder och ordning i Bellmans Sverige

Historikern **Mikael Alm** (Uppsala universitet) talar utifrån sin senaste bok om kläders betydelse som markör för social status under 1700-talet.

Teckning: Yngve Berg

Musikaliska inslag,
bokbord

Onsdagen den 2 februari 2020 kl. 17.30.
Börshuset, Stora Börssalen. Ingång Källargränd 4 från kl. 17.00.

Fri entré. Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner till medlemmar i Sällskapet.

Bellmansällskapetets ordförandeklubba

Beslut vid Bellmansällskapetets styrelse- och årsmöten markeras av ordföranden med ett slag av en liten träklubba. Klubban har ett räfflat, lite böjt handtag som ansluter till en rund sockel på vilken Bellman sitter och spelar cister. Sockeln visar Bacchus omgiven av druvklasar. Det är ett mästerligt litet arbete och helt perfekt för Bellmansällskapet.

När undertecknad tillträdde som ordförande för Bellmansällskapet vid årsmötet våren 2016 berättade företrädaren på posten Anita Ankar-crona att klubbans upphovsman var okänd. Den enda ledtråden var initia-

lerna A. N. De står skrivna längs med sockelns nederkant. Hennes tanke var att jag med min bakgrund som historiker och arkivarie kanske skulle kunna komma den okände upphovs-mannen på spåren.

Mina första efterforskningar rön-te ingen framgång. Jag sökte bland träsnidare och närliggande konstnär-syrken men hittade ingen under första hälften av 1900-talet med de rätta initialerna. Men när man arbetar med arkiv är det ibland sökandet ”efter något annat” som gör att man löser en gåta.

En månad efter årsmötet besökte jag Bellmans cell i Högvaktsflygeln på Kungliga Slottet. Det är det rum där Bellman i slutet av sitt liv satt bysatt för en skuld. I dag fungerar det som ett litet kansli och museum för Sällskapet Bellmans Minne (grundat 1899), där jag är arkivarie. Jag skulle gå igenom en inventarieförteckning och arbetet hade ingenting med Bellmansällskapet att göra.

Men till min stora glädje upptäckte jag vad som stod i förteckningen

vid inventarienummer 16896: ”1 st. modell i lera av Bellmansällskapetets ordförandeklubba (jemte 3 blyerts-skisser av Bellmansfigurer) av Alfred Nilson.”

Gåtan var löst. Modellen i lera kunde jag inte återfinna bland föremålen i cellen, men skisserna och uppgiften i förteckningen bevisade utan allt tvivel att det var Alfred Nilson som var upphovsman till klubban. Alfred Nilson (1888–1953) var konservator till yrket.

Alfred Nilson inträdde i Sällskapet Par Bricole 1939 och i Sällskapet Bellmans Minne 1945. Jag har i skrivande stund tyvärr ingen uppgift om när han blev medlem i Bellmans-sällskapet. Men han omnämns bland andra bellmanianer i vänboken *Stålhanestudier* (en skämtsam hänvisning till serien *Bellmansstu* n 1949. Dessa uppgifter pekar enligt min mening mot att ordförandeklubban tillkom någon gång på 1940-talet.

Ett av Alfred Nilsons arbeten som konservator var att i 1700-talsskick återställa Bellmans bostadsrum i huset på Urvädersgränd 3. Det arbetet var färdigt till Bellmanjubileet 1940 (Bellman 200 år).

Bland Alfred Nilsons övriga konser-veringsarbeten kan följande nämnas: Masreliezrummen på Salvviigränd 1 i Stockholm år 1924, väggmålningarna i Knutby kyrka år

De nyfunna skisserna av Axel Nilson.

1925, Läckö slott åren 1927–1931, Slottskapellet på Stockholms slott år 1932, Drottningholmsteaterns foajé år 1933, Venngarns slott åren 1933–1936, Sjalakoret i Storkyrkan år 1945 och Gustav III:s paviljong på Haga år 1948. Alfred Nilson gjorde också omfattande studieresor i Europa under 1930-talet, bland annat för att ta del av restaureringen av påvepalatset från 1300-talet i Avignon. Han reste tillsammans med antikvarien Erik Lundberg, som han senare samarbetade med i Bellmanhuset.

Mats Hayen

En värdig paulun

I våras kom sällskapetets magnifika klubba i mina händer. Den är ett kulturföremål värt att beundra, men också att vårda. Jag tyckte den behövde ett värdigt skydd, så den inte tog skada på färder i ordförändens ryggsäck. En ask? För skrymmande. En påse var bästa lösningen.

Eftersom jag själv knappt är nåltam vände jag mig till min äldsta dotter, Annie Burman. Till vardags forskar hon om etruskiska inskriptioner, men hon är också en baddare på textilhantverk. Åt klubban har hon nu sytt en påse i flera lager, där det yttre är rokokoliknande blommig bomull. Tyget heter Old Rose, är designat av den norska konstnären Tone Finnanger och kommer från företaget Tilda. Banden är rosa, och inuti påsen finns tvättanvisning. Den tål tvätt i 40 grader – men man får se till att ta ut klubban först.

Carina Burman

Gretgens bröllop

Några reflexioner kring en av Fredmans epistlar

av Carina Burman

Någon gång kring år 1600 begravdes en ung flicka på S:t Olofs kyrkogård i Norrköping. Vid hennes fötter hade lagts ett mynt – till Charon eller Sankte Per – och på huvudet bar hon en knypplad krona. Vid en utgrävning drygt 400 år senare hittades hennes kvarlevor och den välbevarade spetskronan.

Och vad har då detta med Bellman att göra? Visserligen lät skalden trycka ett par ungdomsverk i Norrköping, men den här flickan levde nästan 200 år före honom. Ändå finns det – eller kan finnas – ett samband.

Sittande på mitt sommarställe utanför Norrköping läste jag i juni en nyutkommen bok om staden, Peter Carellis *En synnerligen vacker och blomstrande stad*. Det var där flickan på kyrkogården dök upp, och läsningen ledde till en tankekedja och eget grävande – inte i jorden, men i texter. Ty också Bellman har skrivit om en död flicka som ligger i sin kista.

Under tidigmodern tid var det vanligt att flickor som dog ogifta begravdes kläd-

da till brud. Man talade om ”likbrudar” eller ”dödsbröllop”. Bruket var spritt inom alla samhällsskikt, förekom i stora delar av Europa och kulminerade under 1700-talet. Flickor i brudstass och med fragment av kronor och buketter har under de senaste decennierna hittats på många svenska kyrkogårdar. I Sura gamla kyrka i Västmanland fann arkeologer två likbrudar i samma gravkammare, dels ett mycket litet spädbarn med krans på huvudet och blombukett, dels en vuxen kvinna i hätta och slöja. De dog någon gång mellan 1739 och 1780. Också i skriftliga källor nämns bruket. Kyrkoherden Gyllenius i Karlstad skriver 1666 i sin dagbok: ”När jag hemkom fann jagh min lilla dotter Sal: Mariam uthi sin rätta brudeklädningh och Skrudh, ty hon bleff dagen dagen tillförende swept aff förnemblige Hustrur och Jungfrur.” På landsbygden levde seden kvar under hela 1800-talet, och så sent som på 1920-talet fotograferades en brudklädd flicka i sin kista. Krona eller krans var viktiga, men också slöjan och blommorna, som

I den unga flickans kista på S:t Olofs kyrkogård i Norrköping fanns denna knypplade brudkrona. Foto: Claes Brännfjord, Riksantikvarieämbetet.

oftast var konstgjorda. Man talade om att den döda "sveptes i sky", och det ansågs mycket vackert.

I *Fredmans epistlar* står döden ständigt på lur, beredd att utan minsta varning avbryta kärlek, dans och nöjen. Ibland är han mer konkret än annars. Epistel 65 inleds med att Fredman möter en upprörd Movitz, som med sitt korsgevär stått vakt vid en gård på Söder, där man hållit gravöl. Den döda är en ung fabriksarbeterska och hör alltså till en socialgrupp som Bellman mera sällan skildrar. Epistelns sociala patos har be-

tonats av forskarna. Standardupplagans kommentar förmodar att Gretgen dött i lungsjuka, men ingenting i texten pekar på detta. Av epistelns rubrik – "Om Styrmans-Dottren Gretgens död på fabriken" – anas det i stället att flickans död var arbetsrelaterad. Hon arbetade "ned på kläds-fabriken" och miljön på textilfabrikerna vid Barnängen var omvittnat ohälsosam.

Dödsfallet är plötsligt, och Movitz sörjer. "Hvad harm! mit öga går i gråt", säger han. Som nästan alla epistlarnas kvinnor var Gretgen en "Nymph uti Fröjas gård", och vacker var hon också:

"Högt bröst, kullrig länd, och hvita händer." Movitz beskriver henne på lit de parade:

*Gretgen, ach! hon til svepning har
Fina Bolster-var;
Täckt sin slöja drar.
Dess hand för en frisk Tulpan;
Skada att dess blan
Lukta lite tran
Nattyg, klippingshandskar, Fransar
dess vålnad utsira;
Kärlek bryter vid dess ben sin spira.*

Nu kan vi återkomma till den tankekedja som flickan med spetskronan satte igång: Är inte även Gretgen klädd till brud? Hon bär ingen krona, men däremot en slöja, och är alltså "svept i sky". I en tidigare version har Bellman ändrat "Täckt sin slöja drar" till "Blekt sin slöja drar", som för att understryka dödens färglöshet. Gretgen bär en bukett – eller i varje fall en tulpan, som kallas "frisk", men som förefaller konstgjord. Bellman är ofta motsägelsefull, och här vänds plötsligt sorgen i bisarreri, ty tulpanen luktar illa. Tranlukten har diskuterats av forskare. Är det i själva verken liklukt? Anspelar lukten på att Gretgen pappa var styrman? Har den något med tulpanens tillverkning att göra? Är det ett nödrim? Om blommans symbolik har däremot inte mycket sagts. Också andra döda än brudarkunde få blommor med sig i graven, men tulpanen kan ses som en enkel brudbukett.

Det hörde till traditionen att klä de bortgångna så vackert man förmådde – man ville få "en glad min på den döda",

som en bondhustru på Gotland uttryckte det långt senare. Gretgen är finkladd. Hon har eleganta klippingshandskar, och liksom den döda kvinnan i Sura bär hon också en hätta, en nattyg.

Epistlarna är inte bara text, utan också melodi. Många av oss känner nog epistel 65 genom Cornelis Vreeswijks tolkning och vet hur den låter. Ingen av de samtida handskrifterna har någon uppgift om varifrån melodin kommer, men ett religiöst kväde på en "air langedocien" har framförts som en möjlighet. "Varför B. skulle ha valt ut melodin till en religiös visa till sin sorglustiga epistel 'Om Styrmans-Dottren Gretgens död på Fabriken' är ingalunda klart", står det i den senaste epistelutgåvan, och utgivarna framkastar möjligheten att skalden utgått från en annan variant av denna air. Men är det verkligen så otroligt att Bellman – mannen som publicerade sina religiösa betraktelser – skulle låna en kristen melodi?

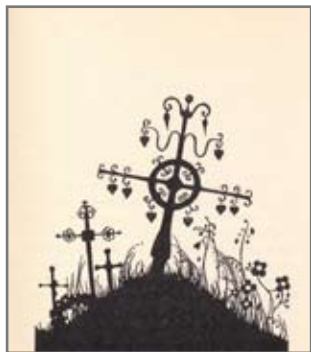
Det finns en dubbelhet i Epistel 65, liksom i andra epistlar. In i döden är Gretgen en symbol för skönheten, och "Kärlek bryter vid dess ben sin spira". Kan kärlek ens existera då Gretgen är död? Så slutar episteln med motsatsställningen mellan död och liv:

*Hon kall! lät oss alla varma i hjertat
nu vara;
Vid glas vi vår sorgesång förklara.*

Gretgen är död och de andra lever. Fredman, Movitz och deras vänner är redo att hylla henne med ännu ett gravöl, och

► Gretgen begravs i all sin glans på någon av Söders kyrkogårdar. Ogift var hon och skulle snart förlova sig – ”Fästman står, lät si / vid Artilleri” – men hon var en Fröjas nymf och knappast oskuld. Kanske är det därför hon inte bär den

krona som symboliserade jungfrulighet och förbands med Maria i hennes egenskap som himladrottning. Liksom sina systrar i Norrköping, Västmanland och på många andra håll kunde Gretgen ändå aspirera på att bli Kristi brud.

Vinjett: Elsa Björmman-Goldschmidt

Dunderhyttan

– en gåtfull Bellmanpastisch

Från läsaren Per-Ulf Allmo har skickats en bild som han köpt i ”en bod i Gamla stan” för så där 40 år sedan. Bilden (på nästa uppslag) visar en krog med namnet Dunderhyttan och är delad i två halvor med en vers på vardera sidan.

Den vänstra versen har fått datering- en 1782 och skildrar i Bellmanpastischerande ordalag en backanal av den typ som är vanlig i Bellmans tidiga epis-

teldiktning. Den högra tidfästs med ett runstycke från 1805 och är en klagosång över den svunna gustaviska epoken och över den glädjelösa nya tiden: ”Trumpen njuter tiden utaf nöjet, / uti frihet den blott fara ser, / sjelfva gratien flytt bort från löjet.”

Tecknaren-versmakaren – om det nu är samma person eller olika – är väl hemmastadd i Bellmans och det slutande 1700-talets värld. Det stojande

sällskapet till vänster visar upp personer av alla stånd. Här finns (närmast den lutspelande Bellman under eken) en rokokokonymf i herrsällskap i det gröna – männen bär svenska dräkten – medan buteljerna tömda i gräset rulla, här finns skrålande män av lägre stånd i skinnkarpus, månglerskor och krogpigor, damer av värld eller möjligtvis halv värld, en fiolspelare, en man med lira och en annan med markatta på axeln. Teckningar av Elias Martin (damen med sjal över hatten) och Sergel har fogats in – Sergel ser vi längst ner till vänster i samtal med den gänglige Oxenstierna. Här finns schäferhattar, ölstop, piskperuker och valthorn.

I mitten har en marktschreier (Bellmans favoritroll) ställt upp sitt skåp som folk trängs framför.

På bildens högra sida är den gustavianska eran över. Det sedesamma paret som ger den gamle krigsveteranen en slant bär empirekläder, soldaterna har uniformer och hattar av det slag som infördes 1801. Krogen är nu tämligen ödslig, dess pigor hänger tvätt.

Vad vi vet om det faktiska näringsstället Dunderhyttan är att det på 1700-talet var en ytterst enkel öl- och väffelstuga, belägen strax nedanför den lilla rödmålade krog som från 1760-talet bar namnet Hasselbacken, efter den omgivande slutningen med hassel och hagtorn. Intill, ungefär där Cirkus ligger i dag, låg en smedja – förmodligen förklaringen till det dundrande namnet. Hela området var ett välbesökt utflyktsmål.

Krogen Hasselbacken skulle under de följande sekelna bara växa sig större, medan väffelbruket Dunderhyttan förvann under terrasseringar och Bellmansstaty.

När har nu denna pastisch i ord och bild skapats? Under 1900-talet, är en säker gissning. Möjligheten att studera teckningar av Elias Martin och Sergel var tidigare begränsad. Det äldre stavsättet i verserna skapar viss autenticitet, men redan den första versens inledning ”Hassel och hagtorn” är ett modernt grepp.

För vilket ändamål har det lilla verket skapats? Hasselbacken har under åren brunnit flera gånger och rest sig ur askan, sålts, ombildats. Kan det röra sig om något jubileum?

Och vem eller vilka har tecknat och diktat? Längst nere i vänstra hörnet återfinns signaturen C Hm. Denne eller denna C Hm visar inte bara kännedom om sitt ämne utan även en säker hand.

Om någon läsare av Hwad Behagas? skulle veta något eller kunna ge en ledtråd bleve inte bara innehavaren av verket Per-Ulf Allmos nyfikenhet stillad utan även redaktörens och kanske även andra läsares.

Catharina Grünbaum

Den gåtfulla teckningen av krogen Dunderhyttan, utförd när, av vem, och varför?

1782.

DUNDERHYTTAN.

Hassel, hagtom, berg och backar,
 lif och lust, musik och dans!
 röda munnar, täcka nackar,
 puder, smink och ungdomsglans!
 Fej! birfilare, båtsmän, gardister!
 Fjärrvräkare, skeppare, hautboister,
 mamseller i robroder, madamer i tofflor
 Kom! Fader Steffan har färsköl och wäfflor
 -- min lysnen! hvad toner där
 är sångarns bröst hörs quälla!
 Go'ränner! det Bellman är
 och "Stilla vid denna Källa!"

Lutan tystnat, sångarn hörs ej mer,
 trumpsen njuter tiden utaf nöjet,
 uti frihet den blott fara ser,
 sjelfva gratien flytt bort från löjet.

Eros, som uti Kung Gustafs dar
 här of bjöd så många herdestunder,
 har ock flytt -- man sköflet han hans
 lunder!
 Lycka är att krogen äin är kvar.

En roman om "Bellas" väninna

Carina Burman

God natt Madame

Albert Bonniers förlag 2021. 275 s.

Vill ni följa en av Bellmans kvinnliga passioner till olika dåtida miljöer – inte minst Gustav III:s hov? Kanske njuta av närbilder från kungens riddarturneringar på Ekolsund och hans "spectacler" på Drottningholm eller Grips-holm? Detta låter sig göra tack vare en nyss publicerad levnadsbeskrivning i dagboksform för åren 1771 till 1790 av Anna Charlotta Schröderheim, född (1754) von Stapelmohr. De har fått titeln *God natt Madame*, avslutningsraden i Fredmans epistel 79, där Charon väntar med färjan.

Nå, alldeles autentisk är nu inte denna dagbok. Pennan har nämligen förts av Carina Burman, som vet att skapa fiktion på grundval av gedigna kunskaper om 1700-talets senare decennier, kunskaper som hon lagt i dagen alltifrån doktorsavhandlingen om Kellgren fram till den storartade biografien över Bellman för två år sedan. I den har Anna Charlotta en plats, bekant som föremål för Bellmans permanenta svärmeri. Ca-

rina Burman har sedan spunnit vidare på hennes öde med *God natt Madame*, där vi kryper under huden på Lotta – det namn hon får använda om sig själv.

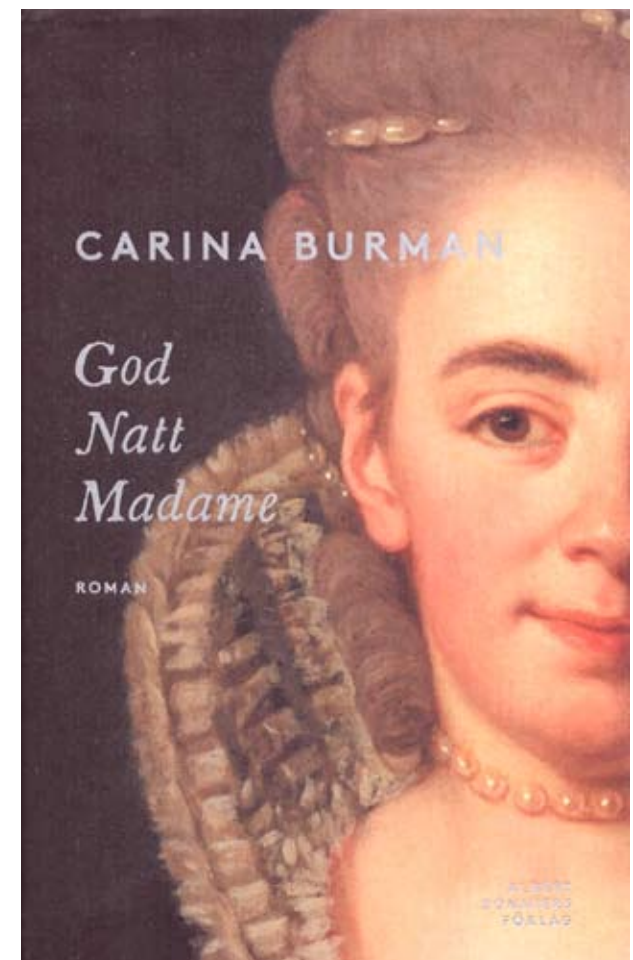
Redan som mycket ung tog sig fröken von Stapelmohr, sedan fru Schröderheim, in i kretsarna kring kungen. I Carina Burmans skildring njuter hon av de danser som ingick som en viktig del av sällskapslivet kring tronen. Lika mycket uppskattade hon däremot inte de stela och påbjudna former – särskilt högläsning – som hörde till umgänget vid hovet. Där förekom å andra sidan även ett närmast lösaktigt, för att inte säga promiskuöst leverne, väl speglat i boken. Flera exempel möter där huvudpersonen förefaller ha varit högeligen aktiv och funnit partner på flera nivåer. Carina Burman låter henne skildra förelserna öppet men ändå diskret.

I hovkretsarna uppmärksammades fru Schröderheim framför allt för sin rappa tunga med ofta vassa repliker, något som emellertid skulle bli ödesdigert. På kung-

ens nedlåtande fråga – föranledd av hennes i hovkretsarna kända förhållande en understallmästare – varför hon och maken inte hade några barn svarade hon att hennes man "inte hade råd att hålla sig hovstallmästare", med syfte på misstankarna om monarkens verkliga faderskap. Sedan var hon ute i kylan.

Carina Burman visar förtrogenhet med de högsta samhällskretsarnas dagliga liv såväl på Stadsholmen som på malmarna och hon placerar med lätt men säker hand och utan överdrift in åskådliga detaljer: mat – som braxen och smultron – kläder, peruker, dans, kortspel. Men också andra sidor av verkligheten återges. Så följer vi Anna Charlottas första graviditet och förlossning där hon får hjälp av en lejd jordemor. Tankarna går till Fredmans epistel 43 som skildrar Ulla Winblad i motsvarande belägenhet, den Bellman kallar "ett ömt tillfälle". Nästa graviditet 1790 – med en ung sprätt och inte med maken Elis – blir till en början ett lyckligt tillstånd för Lotta. Men bara få dagar efter förlossningen avlider hon, 36 år gammal. Romanen hejdar sig dessförinnan – det rör sig ändå om en dagbok, om än imaginär.

Sin sju år äldre make Elis Schröderheim träffade Anna Charlotta tidigt. De fick ett i stort sett harmoniskt äktenskap, byggt på humor och samförstånd,

Omslaget visar delar det eleganta porträttet av Anna Charlotta Schröderheim, raffinerat beskuret.

med klara friheter för båda parter. I deras hem hölls en lysande salong med den kvicka och skarptungade värdinnan som samlingspunkt. Schröderheim gjorde en snabb karriär vid hovet, var kungens gunstling, utnämnd till statssekreterare, Rikets Häröld och ledamot av den nyinstittade Svenska Akademien. Han uppträdde dessutom som vän och gynnare

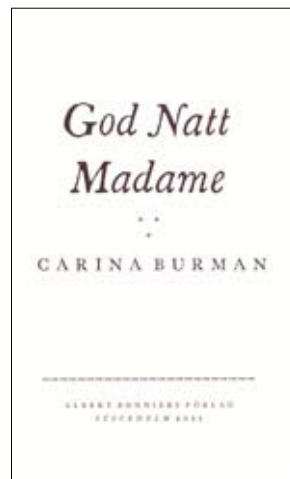

►
åt Bellman som särskilt nämner honom i Fredmans sång 65 (som inte är en sång utan ett längre versbrev till vännen).

Forskarna har undrat över Anna Charlottas relation till Bellman – av dagboks-skriverskan hela tiden kallad ”Bella”, hans eget namn i deras lek med honom som hennes knähund. Det tycks aldrig ha rört sig om någon het amour, i alla fall inte från hennes sida. Däremot har Carina Burman i det brev som finns bevarat dem emellan kunnat utläsa en vacker vänskap mellan två samstämda själar, inställda på en verbal flört, där förekommande höviska ordalag har mindre höviska undertoner. I ett finstämt möte mellan de två skildrar boken också hur Bellman presenterar sitt underbara ”Aftonkväde”, mera känt som Fredmans sång 32. Skalden är hela tiden närvarande, inte minst med citat ur diktningen.

De avslutande dagsboksnoteringarna för 1790 präglas av vemod, ensamhet, ut-satthet och förakt sedan Anna Charlotta förvisats från hovet efter den spydiga repliken om det kungliga faderskapet.

Hur sann är då skildringen av huvudpersonen? I efterordet konstaterar Burman att källorna är bristfälliga eller rentav icke-existerande. ”Lotta” skrev visserligen gärna brev men blott en handfull är bevarade. Av hennes omtalade – ofta ekivoka – smådikter finns inte heller några kvar. Därför måste luckorna fyllas ut i efterhand, men samtidigt strider ingenting i texten mot vad man vet om de historiska händelserna. Även om Burman kallar boken ”en roman” och dagboksnoteringarna är fiktiva upplevs

Inlagen är tryckt med ett klassiskt typsnitt och med sparsmakat brukade grafiska detaljer från 1700-talet. Ett utsökt arbete av formgivaren Annika Lyth.

de som dokumentära, inte minst genom författarens uppenbara känsla för det dåtida språket med dess många franska influenser – skickligt hanterat så att det känns autentiskt och inte som pålagda effekter, annars en fälla för många författare av skildringar från äldre tider.

”God natt Madame” är Fredmans sista ord till värdshusvärdinnan när han hämtas av Charons färja. Det blir också Carina Burmans hälsning till en kvinna som levde intensivt, firades i sällskapslivet och förkastades av det, och som dog ung. Carina Burman låter oss komma henne nära trots att 250 år har gått sedan även hon ”steg i båten”, som Bellman formulerar det i sin sorgesång över väninnan.

Bo G Hall

Matteus Blad – en fysisk Fredman

Hovurmakaren Jean Fredmans gärning som uppbyten urkonstruktör visas i den bok som anmäls här intill. Hur stark är inte kontrasten mellan glansdagarna, då de utsöktaste verken konstruerades, och förfallet under de sista levnadsåren, även den belyst i boken men än mer påtaglig i Matteus Blads sceniska gestaltning.

Finlandssvensken Matteus Blad är med all rätt redan ett namn i raden av framstående Bellmansångare. Nu i november lyckliggjorde han Bellmanvänner i Stockholmsområdet med två föreställningar.

Bellmansångare räcker för övrigt inte som karakteristik. Matteus Blad är ett allkonstverk.

Han agerar med en dansares uttrycksfullhet, han hanterar melodier och gitarr säkert och fritt, han sjunger med en stämman som kanske kunde vara Bellmans – ljus, obehindrad, varierad och distinkt så att han kan viska fram texten. Och han tänker och talar.

Publiken satt andlös från första stund, ömsom för att hänga med i den virvlande Skeppsbroepisteln 33 – möjligen lite väl virvlande, man behövde kunna sin Bellman för att hinna med i kasten mellan rollerna –, ömsom för att nästan fysiskt ta in en monolog om Fredmans be-lägenhet i synnerhet och människans i allmänhet, med en parallell till dagens

Foto: Carina Burman

krogvrak. Och så avslutades enmanstestern med den mindre ofta framförda Epistel 27, ”Gubben är gammal, urverket dras”, medan publiken fortsatt satt lika andlös.

Den som tror att Bellman är färdigtolkad bör ta varje tillfälle att uppleva Matteus Blad.

Catharina Grünbaum

Fredmans verk

Bengt Jonshult
Fredmans Œuvre
Amadeus Musik Förlag 2020

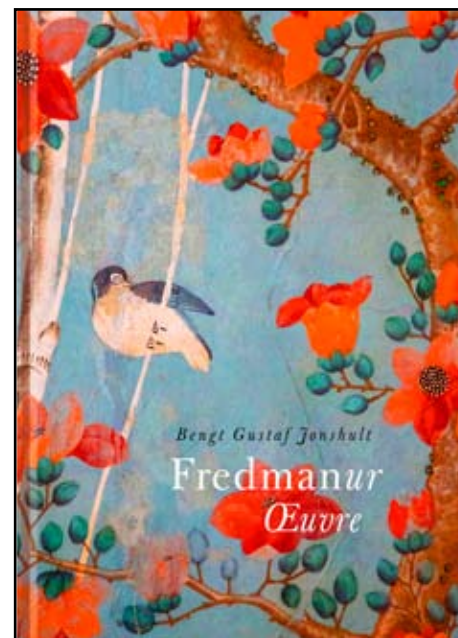
Bengt Jonshult, som för några år sedan glädde oss med en läcker bok om *Bellmanmedaljer, medaljonger och märken* (2016) har kommit ut med en ny liten godsak, *Fredmans Œuvre*.

Det finns få, om någon, som kan bellmaniana bättre än Bengt; hur många gånger han har samlat ihop till ett museum vet möjligen han själv. I boken får vi återknyta till urmakaren Jean Fredmans livshistoria, men det stora värdet ligger i presentationen av ett drygt dussintal ur, skapade av Fredman och hans familj. Förnämliga foton – ibland tagna av författaren själv – visar uren utan och innan, noggrant beskrivna både i sin helhet och med närbilder av detaljer. Allt presenteras med en delikat grafisk form av Lisa Lanning (som även formgivit medaljboken och dessutom är gift med Bengt). Båda böckerna är små skatter, lika underbara att bläddra i som att betrakta på divansbordet, som man sade innan man började tala om coffee table books.

Olof Holm

Det 225 cm höga uret är rokokostil i varje detalj. Urtaflan är märkt "Joh Fredman Stockholm".

– ett mästrarbete om mästrarbeten

Den läckra boken har formgivits av Lisa Lanning.

Bellman söker bostad

Rum sökes för Bellmansällskapet arkiv och butikslager. Vi skulle behöva plats, gärna till en låg kostnad. Finns det någon av Sällskapet medlemmar som har utrymme eller kan leda oss till någon som har, inom Storstockholm? Lagrets totala omfång är drygt 30 hyllmeter.

Kontakta vår arkivarie Olof Holm,
olofholm49@gmail.com,
mobil 070-878 99 71.

Sommarens sällskapsliv

Pandemin har inte hindrat Bellmansällskapet från att umgås med medlemmar och andra Bellmanvänner – givetvis med säkerhetsavstånd. Vi har sedan i våras vandrat på Söder, picknickat i Haga, deltagit i en liten bokmessa och sjungit tillsammans på Kristinehov.

Till början av maj hade vi utlyst en vandring på temat **Söderpojken Carl Michael på mammas gata** med Olof Holm som färdledare. Tyvärr tyckte inte Folkhälsomyndigheten och regeringen att de 32 som anmält sig till utomhuspromenaden skulle få träffa varandra, så Olof delade listigt upp evenemanget på fyra skilda tillfällen och kunde sålunda lämna megafonrösten hemma och guida runt i samtalston.

*Varken regn eller corona hindrar sanna Bellmanvänner.
Olof Holm guidar i Urvädersgränd. Foto: Kristian Gustavson*

*Äntligen i detta gröna!
Trubadurerna Bengt
Jonshult och Sune Bohlin
på Haga.*

I juni hade restriktionerna lättat, och söndagen den 13 blev det utflykt i Hagaparken i strålende sol och med lika strålende underhållning. Temat var, inte oväntat, **Bellman och Gustav III**. Vår särdeles Bellmankunnige trubadur Bengt Jonshult bjöd på historik och musik, i det senare sekunderad av Sällskapets medlem Sune Bohlin, även känd under sitt nom de guerre Knivsta-Sune.

De sista dagarna i augusti, 28–29, anordnades en **bokhelg i Stockholm** med arrangemang i bokhandlar, på förlag och lite överallt. Stockholms stadsmuseum hade inbjudit en rad litterära sällskap att tala om sina Stockholmsförfattare. Meningen var att den öppna gården framför museet skulle fyllas med scen, bokförsäljning och publik – såväl bokälskare som tillfälliga flanörer. Nu hotade regn och kyla, så alltsammans flyttades inomhus.

Trevligt blev det ändå. Vår förre ordförande Mats Hayen höll inför ett femtiotal åhörare (så många som hörsalen tillät) en exposé under rubriken "Bellman och det brokiga livet i 1700-talets Stockholm" medan några av styrelsele-

damöterna bemannade ett bokbord och utbytte synpunkter med representanter för andra Stockholmsförfattare: Almqvist-sällskapet, Strindbergsällskapet, Hjalmar Söderberg sällskapet, Astrid Lindgren-sällskapet, Per Anders Fogelström-sällskapet, Alf Henrikson-sällskapet ... Och naturligtvis med intresserade besökare som inhandlade böcker och t-tröjor.

Vi som på bokmässan i Göteborg brukar delta i hörnan för De litterära sällskapen i Sverige (DELS) påmindes om den pre-hysteriska tiden innan mässan började präglas av dånande högtalare och allsköns tingeltangel. Den modesta bokhelgen i Stockholm visar på andra möjligheter att möta litteraturen.

”Skoflickarn högg mig, pling plingeli plång / bak uti nacken en skårsa så lång.” Arash Azarbad som Mollberg i Ep. 45.

Många av oss har under pandemins utandningsrestriktioner längtat efter att få sjunga mer än i ensamhet. Den 12 september kunde Sällskapet äntligen genomföra programmet **Allsång på Kristinehov**, och 40 deltagare fick under ledning av barytonen Arash Azarbad och gitarristen Oskar Axerup omvrida hjärtats nyckel och brista ut i en rad av Fredmans epistlar och sånger. Däremellan framträdde artisterna med solonummer.

Särdeles bejublade blev Arashes dramatiserade tolkning av Ep. 45, ”Tjenare Mollberg”, den där Mollberg blir uppiskad på krogen Rostock för det han lagt sig i Polens affärer. Oskar Axerup följde uttrycksfullt händelseförloppet på sitt instrument.

Glädjen över att kunna mötas igen var påtaglig, och den blev inte mindre av det bubbel som serverades. Husfar på Kristinehov **Anders** Löfgren berättade om malmgårdens skiftesrika historia medan Bellman och hans samtida i porträttkopior blickade på oss från väggarna och de små hönsen av den gamla ölandsrasen pickade på planen. 1700-tal i varje detalj i skuggan av Lundagatans funkishus.

OH, CG

När detta nummer av Hwad Behagas? når era brevlådor kommer Sällskapet att ha ytterligare ett arrangemang bakom sig, nämligen en eftermiddag med temat **1700-talet i Uppsala** (där Bellman hade en kort och mindre lyckad sejour) med en handfull föredrag och därtill sånginslag av Västgöta nations manskör. Mötet hölls i Uppsala den 21 november i samarbete med Historiska institutionen vid universitet. Rapport i nästa nummer.

Dags att betala medlemsavgiften för 2022!

Avgiften är oförändrat

- enskild medlem och juridisk person	250 kr
- familj på samma postadress	350 kr
- ungdom upp till 25 år	100 kr

Plusgirokontonumret är **45 19 50 - 0**

För betalningar från utlandet gäller BIC: NDEASESS resp. IBAN: SE599500099 6034 0451 9500 Ange namn och ”medlemsavgift 2022” vid inbetalningen. Inbetalningsavi skickas ut med e-post. Den som vill ha inbetalningsblankett på papper kan höra av sig till skattmästaren Kristian Gustavson på telefon 0739 88 14 39.

Stödet från medlemmarna är förutsättningen för att Bellmansällskapet ska kunna sprida kännedom om Bellman, hans diktning och hans tid, ge ut skrifter, stimulera forskning, verka för Bellmansångens traditioner och på annat sätt främja Bellmans minne. Tack vare detta stöd, och trots restriktionerna, kunde vi under 2021 genomföra en rad arrangemang, och för 2022 planeras ännu fler. Det finns ett uppdykt behov att släppa Bellmanlusten fri!

Som betalande medlem i Bellmansällskapet utträttar Du alltså en viktig kulturstödjande gärning. I gengäld får du

- Hwad Behagas? som utkommer med fyra nummer per år
- Bellmansstudier 26 som utkommer under 2022
- Inbjudningar till föredrag, föreställningar, konserter, symposier och andra evenemang
- Inköp av Bellman-skrifter, bokstöd, lampetter, manschettknappar m.m. i vår Bellman-butik

Tack för ditt medlemskap! Vi ser fram mot att få se dig vid våra evenemang.

Bellmansällskapet
Carina Burman
Ordförande

AVSÄNDARE
Bellmansällskapet
c/o Kristian Gustavson
Fyrverkarbacken 42
112 60 Stockholm

PP Sverige, Port Payé

Nya medlemmar

Vi hälsar våra nya medlemmar välkomna.

Tack alla som stödjer vårt arbete!

Vi hoppas ni ska få glädje av det.

Mikael Johansson

Mona Wahlgren

Birgitta Nilsson

Bjørn Damberg

Bengt-Ove Olsson

Birgitta och Thomas Meurling Axelsson

Gernot Henning

Michael Möller Christensen

Helena Friberg

Mikael Strandängers

Susann Svenningsson

Håkan Åhlenius

Magnus Krii

Annie Burman

Paul Nilsson

Freddie Widén

Göran Norell

Ola Mestad

Jan-Henrik Norden

Staffan Engelbrektson

Kalmar

Norrtälje

Stockholm

Stathelle

Höviksnäs

Uppsala

Wien

Härnösand

Järfälla

Bromma

Stockholm

Gävle

Borås

Uppsala

Uppsala

Hammenhög

Stockholm

Oslo

Stockholm

Sollentuna

Hvad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Carina Burman. Redaktör: Catharina Grünbaum

Form: Tommy Grünbaum. ISSN 1104-4683.